

Egy realista álomlátó

Búcsú Gion Nándortól

Csöndes szavú Gion Nándor, te az életünkbe szőlővessző-korbáccsal belehasító Virágos Katona, mit tettél velünk? Szíved óráját megállítottad – elég volt ebből a balkáni szenvedésből! –, hogy most már végképp mi nézzünk szembe a sorssal, hőseid sorsával, amint minden cselekedetükkel megidézük ama halhatatlan, általad halhatatlanná tett Kálváriát. Iszonyúan nehéz örökség. Te csak tudod, aki a szenttamási létből – a magyarokat, svábokat és szerbeket egyként fullasztó, ugyanakkor a küzdés nagyszerűségét előhívó porból – tornyokat építettél. Kilátókat, amelyekről – könyveid tanúsítják – az igazság keresésébe csaknem belerokkannó, de emberibb arcú embereket lehet látni. Akik a keresztút történéseit nézve is önmagukat ostorozzák. Hogy mért nem születtek egy másik világra, hogy miért nekik kell eltemetniük – békéseknek, a mindent elszenvedőknek – a testvéreink hazudott ellenség fegyvereitől kimúlt halottaikat.

Közép-Európa, s benne Jugoszlávia a sok ajkú népeket eggyé olvasztani igyekvő kohójával, huzatos hely, öngerjesztett villámok hasította táj, ahol a Tisza-parton még évtizede is csontok álltak ki a földből. A Tito partizánjai által meggyilkolt magyarok csontjai. Neked, Nándi, ezt a Trianon által szabdalta hazát adta a végzet. Életed nagyobb felében – újságíróként, rádiószerkesztőként, színházigazgatóként és mindvégig tüneményesen mesélő íróként itt álltad a sarat. Olykor a politikával is érintkezve, a politika szülte kényszer által is cselekedve, de a tűz sosem tudott annyira bekorozni, hogy a tisztességeden folt esett volna. A kisebbségi író, ha vállára veszi övéinek terhét, akarva-akaratlan nemzetiségpolitikus is: védője, gyámolója a szegényeknek, az asszimiláció csapásait elszenvedő nyelvkárosultaknak.

S te éltél-haltál népedért, a tájért, a bácskai aranyat hol sárként, hol gyémántként megélő különös sorús embereiért. Csodáltad őket elemi erejű életörömükért, kitartásukért, kalandból kalandba rohanó romantikájukért. Mintha mindannyian azzal akarnák túlélni a gonoszt, hogy félelemmel teli humorral, ám mégiscsak

kacagató módon, szivárványt ültetnek föléje. Csodáltad őket, s ebből a keserű boldogságtudatból merítettél szépprózád színeit: a gyerekkor rétje fölött áthúzó sárkányból, amely szinte eltérítette a bombázó repülőket. Mondataid, a gyerekhőseid szájából elhangzottak is, a legtermészetesebben folynak. Úgy szépek, ahogyan vannak. Akárcsak az aracsi követ, őket se lepi be, századok múltán se, a moha. Mert ugyanazon a talpkövnön nyugszik ember és táj, templomrom és metaforaház – mindeniknek a túlélés mint bölcselem az alapja. Írtad, Nándi, belénk sulykoltad ezerszer: az igazin, az igazságon nem foghat ki az idő. Ezért találtál ki, te Csehovba oltott Krúdy, új és új történeteket. Ezért vetted magadra – ez volt a te Golgotád – a sorsüldözöttek kevéssé örömmel tarkított szenvedéseit, jöllehet – akárcsak egyik regényed hőse – mindig tevéhaton szerettél volna utazni bibliai tájakon. Ám ez csupán álomkiruccanás maradt! Burai J., egyik kedvenc gyerekfigurád így álmodhatta meg magának az angyali vigasság éneklése helyett a talált pénz keltette pillanatnyi boldogságot.

És veled együtt látjuk, Nándi, aki gyerekkori halálaidat szerencsésen túlélted, ám ezt a mostanit nem, a „fényből és virágból” fonott novellák, az álmodat a valósággal vegyítő regények hőseinek – Romodának, az ácsnak, Szent Jánosnak, a méhésznek, Kordovánnak, a késdobálónak, az öreg Madzsájnak (Ezen az oldalon), valamint Török Ádámnak, Rojtos Gallainak, Lilikének és Rézinek (Virágos katona) eme, régi feledhetetlen alakoknak a vonulását. Hímes réten lépegetnek, és mégis mintha harcmezőn, talán innen van örömük, bánatuk, zavarodottságuk. Nemcsak karakterarcukat látni, hanem a rajtuk világitó szeplőket is. Realista álomlátó a mikroszkopikus közelítésnél aligha adhat az olvasónak nagyobb édességet.

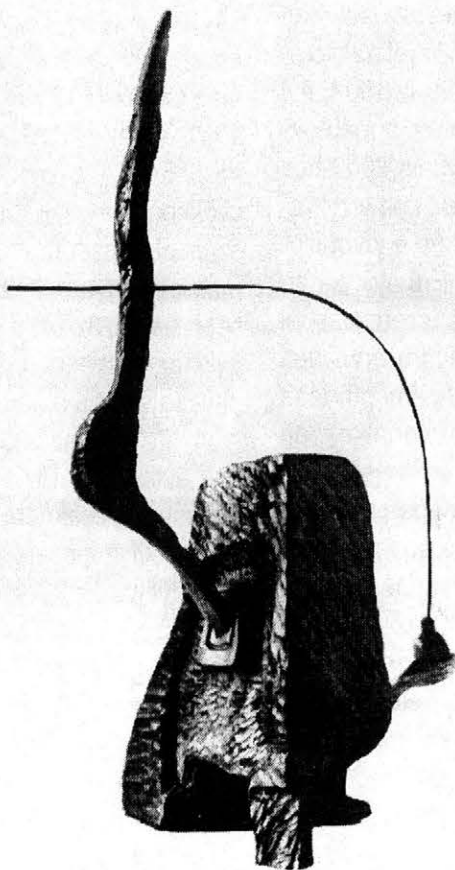
És te mindezt tudtad. Alteregőd, M. Holló János (Izsakhár) színházi látcsöve, amellyel környezetének történéseit vizslatta, az élességet, a nagyítás hatásfokát tekintve, fölért a legpontosabb katonai kukkerrel.

Látták-e ilyen alaposan életművedet a ma annyira divatos esztétikát valló dadogók? Itt már alighanem

el kell hallgatnunk. Jólehet nem egy irodalmi díjjal büszkélkedhetsz, a legnagyobbat, a Kossuth-díjat mindig valamilyen furcsa széljárás eltérítette tőled. És most már, bár posztumusz-kitüntetések is léteznek, alighanem örökre.

De a gazdagságodat ezután sem ez fogja jelenteni, hanem szavaidnak hitele. Az a mondatonként cselekvő erkölcs, ami nélkül nincsen igazi életmű.

Gion mester, Nándi barátunk, a Magyar Írószövetség és a Magyar Művészeti Akadémia nevében bocsúszom tőled. Legyen könnyű az álmod! Ahová mész, onnan is sugározzál vissza, legyél föld alatti Nap. Továbbra is szükségünk van kozmosz erejű fényedre.



Vonal